

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PENTRU CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII

unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală
(confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită)

(Sesizarea nr. 60a/2014)

CHIȘINĂU

16 aprilie 2015

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

DI Alexandru TĂNASE, *Președinte*,
DI Aurel BĂIEȘU,
DI Igor DOLEA,
DI Tudor PANȚÎRU,
DI Victor POPA, *judcători*,
cu participarea dlui Maxim Iurcu, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 3 decembrie 2014
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,

Deliberând în ședință plenară închisă,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 3 decembrie 2014, în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit.a) din Constituție, 25 lit.i) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin.(1) lit. i) din Codul jurisdicției constituționale, de avocatul parlamentar, dl Tudor Lazăr, privind controlul constituționalității articolelor 98 alin.(2) lit.e), 106¹ și 330² din Codul penal al Republicii Moldova, precum și sintagma „sau confiscare extinsă” din articolul 202 alineatele (1), (3) și (3¹), sintagma „sau confiscării extinse” din articolul 202 alin.(3²) și sintagma „sau confiscare extinsă” din articolul 203 alin.(2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

2. Autorul sesizării a pretins că prevederile privind confiscarea extinsă a bunurilor și incriminarea îmbogățirii ilicite contravin, în esență, principiilor constituționale privind prezumția licită a proprietății, prezumția nevinovăției și neretroactivitatea legii penale, consfințite în articolele 46 alin.(3), 21 și 22 din Constituție.

3. Prin decizia Curții Constituționale din 11 decembrie 2014 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudeca fondul cauzei.

4. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opinia Președintelui Republicii Moldova, Parlamentului, Guvernului, Procuraturii Generale, Institutului de Cercetări Juridice și Politice din cadrul Academiei de Științe a Moldovei, precum și unor facultăți de drept.

5. În ședința plenară publică a Curții sesizarea a fost susținută de dl Tudor Lazăr. Parlamentul a fost reprezentat de dl Ion Creangă, șef al Direcției generale juridice a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost reprezentat de dl Nicolae Eșanu, viceministru al justiției.

ÎN FAPT

6. Prin Legea nr. 326 din 23 decembrie 2013 au fost operate o serie de modificări în Codul penal și Codul de procedură penală prin reglementarea confiscării extinse, ca măsură de siguranță, și prin incriminarea îmbogățirii ilicite.

7. Conform art. 106¹ din Codul penal al Republicii Moldova, persoanei, care a fost condamnată pentru infracțiunile prevăzute de art. 158, 165, 206, 208¹, 208², 217–217⁴, 218–220, 236–240, 243, 248–253, 256, 260³, 260⁴, 279, 280, 283, 284, 290, 292, 302, 324–329, 330², 332–335¹ din Codul penal al Republicii Moldova, i se poate aplica drept măsură de siguranță confiscarea extinsă a bunurilor dobândite de persoana condamnată timp de 5 ani înainte și după săvârșirea infracțiunii, până la data adoptării sentinței, dacă aceste bunuri depășesc substanțial veniturile dobândite licit de persoana condamnată.

8. Cu referire la componența de infracțiune de la articolul 330² din Codul penal, o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană publică, dacă deține personal sau prin intermediul unor terți bunuri, a căror valoare depășește substanțial veniturile persoanei date, și s-a constatat în baza probelor că acestea nu puteau fi obținute licit, este pasibilă de răspundere penală pentru îmbogățire ilicită.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

9. Prevederile relevante ale Constituției (M.O., 1994, nr. 1) sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.”

Articolul 4 Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

Articolul 8 Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

„(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

[...]”

Articolul 16 Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 21 Prezumția nevinovăției

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

Articolul 22 Neretroactivitatea legii

„Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.”

Articolul 46 Dreptul la proprietatea privată și protecția acesteia

„(1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului, sînt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire.

(3) Avera dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

(4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.

[...]”

Articolul 127 Proprietatea

„(1) Statul ocrotește proprietatea.

(2) Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății.

[...]"

10. Prevederile relevante ale Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (republicat în M.O., 2009, nr.72-74, art. 195) sunt următoarele:

Articolul 98

Scopul și tipurile măsurilor de siguranță

„(1) Măsurile de siguranță au drept scop înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală.

(2) Măsuri de siguranță sunt:

- a) măsurile de constrângere cu caracter medical;
- b) măsurile de constrângere cu caracter educativ;
- c) expulzarea;
- d) confiscarea specială;
- e) confiscarea extinsă.”

Articolul 106¹

Confiscarea extinsă

„(1) Sunt supuse confiscării și alte bunuri decât cele menționate la art.106 în cazul în care persoana este condamnată pentru comiterea infracțiunilor prevăzute la articolele 158, 165, 206, 2081, 2082, 217–2174, 218–220, 236–240, 243, 248–253, 256, 2603, 2604, 279, 280, 283, 284, 290, 292, 302, 324–329, 3302, 332–3351 și dacă fapta a fost comisă din interes material.

(2) Confiscarea extinsă se dispune dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

a) valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată timp de 5 ani înainte și după săvârșirea infracțiunii, până la data adoptării sentinței, depășește substanțial veniturile dobândite licit de aceasta;

b) instanța de judecată constată, în baza probelor prezentate în dosar, că bunurile respective provin din activități infracționale de natura celor prevăzute la alin.(1).

(3) La aplicarea prevederilor alin.(2) se va lua în considerare și valoarea bunurilor transferate de către persoana condamnată sau de o persoană terță unui membru de familie, persoanelor juridice asupra cărora persoana condamnată deține controlul sau altor persoane care știau ori trebuiau să știe despre dobândirea ilicită a bunurilor.

(4) La stabilirea diferenței dintre veniturile licite și valoarea bunurilor dobândite se va ține cont de valoarea bunurilor la data dobândirii lor și de cheltuielile făcute de persoana condamnată, inclusiv de persoanele prevăzute la alin.(3).

(5) Dacă bunurile supuse confiscării nu se găsesc sau au fost comasate cu bunurile dobândite licit, în locul lor se confiscă bani și bunuri care acoperă valoarea acestora.

(6) Se confiscă, de asemenea, bunurile și banii obținuți din exploatarea sau folosirea bunurilor supuse confiscării, inclusiv bunurile în care au fost transformate sau convertite bunurile provenite din activitățile infracționale, precum și veniturile sau foloasele obținute din aceste bunuri.

(7) Confiscarea nu poate depăși valoarea bunurilor dobândite în perioada prevăzută la alin.(2) lit.a), care excedează nivelului veniturilor licite ale persoanei condamnate.”

Articolul 330² Îm bogățirea ilicită

„(1) Deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit

se pedepsește cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 unități convenționale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15ani.”

11. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003 (republicat în M.O., 2009, nr.248-251, art. 699) sunt următoarele:

Articolul 202

Măsuri asiguratorii pentru repararea prejudiciului, pentru eventuala confiscare specială sau confiscare extinsă a bunurilor și pentru garantarea executării pedepsei amenzii

„(1) Organul de urmărire penală din oficiu sau instanța de judecată, la cererea părților, poate lua în cursul procesului penal măsuri asiguratorii pentru repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, pentru eventuala confiscare specială **sau confiscare extinsă** a bunurilor, precum și pentru garantarea executării pedepsei amenzii.

(2) Măsurile asiguratorii pentru repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, pentru eventuala confiscare specială **sau confiscare extinsă** a bunurilor, precum și pentru garantarea executării pedepsei amenzii, constau în sechestrarea bunurilor mobile și imobile în conformitate cu art.203-210.

(3) Măsurile asiguratorii pentru repararea prejudiciului se pot lua asupra bunurilor bănuțitului, învinuitului, inculpatului, persoanei civilmente responsabile în suma valorii probabile a pagubei.

(3¹) Măsurile asiguratorii pentru eventuala confiscare specială **sau confiscare extinsă** a bunurilor se pot lua asupra bunurilor bănuțitului, învinuitului, inculpatului enumerate la art.106 alin.(2) din Codul penal, precum și asupra bunurilor altor persoane care le-au acceptat știind despre dobândirea ilegală a acestora.

(3²) În cazul în care bunurile ce urmau a fi supuse confiscării speciale **sau confiscării extinse** nu mai există, se pot lua măsuri asiguratorii pentru confiscarea contravalorii acestora.

(4) Măsurile asigurătorii pentru garantarea executării pedepsei amenzii se iau numai asupra bunurilor învinutului sau inculpatului, în funcție de suma maximă a amenzii care poate fi stabilită pentru infracțiunea comisă.”

Articolul 203 Punerea sub sechestru

„(1) Punerea sub sechestru a bunurilor este o măsură procesuală de constrângere, care constă în inventarierea bunurilor și interzicerea proprietarului sau posesorului de a dispune de ele, iar în caz de necesitate, de a se folosi de aceste bunuri. După punerea sub sechestru a conturilor și a depozitelor bancare sînt încetate orice operațiuni în privința acestora.

(2) Punerea sub sechestru a bunurilor se aplică pentru a asigura repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, acțiunea civilă sau eventuala confiscare specială **sau confiscare extinsă** a bunurilor ori a contravalorii bunurilor utilizate la săvârșirea infracțiunii ori rezultate din infracțiune.”

12. Prevederile relevante ale Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31 octombrie 2003 (ratificată de către Parlament prin Legea nr.158 din 6 iulie 2007; M.O., 2007, nr.103-106, art. 451), sunt următoarele:

Articolul 20 Îmbogățirea ilicită

„Sub rezerva Constituției sale și a principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, fiecare stat parte are în vedere să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție, îmbogățirii ilicite, adică o mărire substanțială a patrimoniului unui agent public pe care acesta n-o poate justifica rezonabil în raport cu veniturile sale legitime.”

13. Prevederile relevante ale Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 noiembrie 1990 (ratificată de Parlament prin Legea nr.914-XV din 15 martie 2002; M.O., 2002, nr.43-45, art.281) sunt următoarele:

Articolul 2 Măsuri de confiscare

„1) Fiecare Parte adoptă măsuri legislative și altele, considerate necesare pentru a permite confiscarea instrumentelor și a veniturilor provenite din activitatea infracțională sau a bunurilor, valoarea cărora corespunde acestor venituri.

2) Fiecare Parte poate, în momentul semnării sau a depunerii instrumentului de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare, printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei, să declare că alineatul 1 al prezentului articol nu se va aplica decât infracțiunilor sau categoriilor de infracțiuni precizate în declarație. ”

14. Prevederile relevante din Directiva 2014/42/UE privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, adoptată la 3 aprilie 2014, sunt următoarele:

Articolul 5
Confiscarea extinsă

„(1) Statele membre adoptă măsurile necesare pentru a permite confiscarea, totală sau parțială, a bunurilor unei persoane condamnate ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni care este susceptibilă să genereze, în mod direct sau indirect, beneficii economice, atunci când, în baza circumstanțelor cauzei, inclusiv a elementelor de fapt și a probelor disponibile, cum ar fi faptul că valoarea bunurilor este disproporționată în raport cu venitul legal al persoanei condamnate, o instanță consideră că bunurile în cauză au fost obținute din activități infracționale.

[...]”

ÎN DREPT

15. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează în esență măsura de siguranță - confiscarea extinsă a bunurilor persoanei în cazul săvârșirii unor categorii de infracțiuni, precum și tragerea la răspundere penală în cazul dobândirii de către persoana cu funcție de răspundere sau persoana publică a averii în mod ilicit.

16. Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii interconexe, precum prezumția licită a proprietății, prezumția nevinovăției și neretroactivitatea legii penale.

A. ADMISIBILITATEA

17. În conformitate cu decizia sa din 11 decembrie 2014, Curtea a reținut că, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, articolului 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin. (1) lit. a) din Codul Jurisdicției Constituționale, sesizarea prezentată ține de competența Curții Constituționale.

18. Articolele 25 lit. i) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. i) din Codul Jurisdicției Constituționale abilitază avocatul parlamentar cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

19. Curtea constată că obiectul controlului constituționalității îl constituie unele prevederi ale Codului penal și Codului de procedură penală în partea privind măsura de siguranță - *confiscarea extinsă a bunurilor* și componența de infracțiune - *îmbogățirea ilicită*.

20. Curtea reține că prevederile contestate nu au mai fost obiect al controlului constituționalității.

21. Prin urmare, Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există nici un alt temei de sistare a procesului, în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul Jurisdicției Constituționale.

22. Curtea reține că, potrivit normelor constituționale, prerogativa Curții este de a stabili corelația dintre normele legislative și textul Constituției, ținând cont de principiul supremației acesteia.

23. Prin urmare, pentru a elucida corespunderea dispozițiilor contestate cu normele constituționale, Curtea va opera, în special, cu prevederile articolelor 46 și 21 combinate cu articolul 22 din Constituție. De asemenea, Curtea va analiza obiectul sesizării prin prisma normelor internaționale, a jurisprudenței Curții Europene, precum și a propriei jurisprudențe.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLELOR 46 ȘI 21 COMBINATE CU ARTICOLUL 22 DIN CONSTITUȚIE

24. Autorul sesizării pretinde, în special, că prevederile contestate vin în contradicție cu articolul 46 din Constituție, potrivit căruia:

„(1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului, sînt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire.

(3) Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

(4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.

[...]”

25. La fel, autorul sesizării consideră că prevederile contestate urmează a fi examinate și prin prisma articolului 21 din Constituție, care prevede:

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

26. De asemenea, autorul sesizării consideră că aceste prevederi încalcă și articolul 22 din Constituție, potrivit căruia:

„Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.”

1. Argumentele autorului sesizării

27. Autorul sesizării consideră că normele contestate încalcă prezumția caracterului licit al dobândirii proprietății. Acest fapt duce la inversarea sarcinii probației, astfel încât inculpatul urmează să își demonstreze nevinovăția, adică caracterul licit al averii. Or, instanța de judecată și organele de urmărire penală trebuie să fie acelea care trebuie să demonstreze că averea sau bunurile inculpatului au fost dobândite prin activități ilicite.

28. La fel, autorul sesizării susține că aplicarea retroactivă a unei norme noi care agravează situația persoanei este contrară principiului neretroactivității legii penale. Potrivit acestuia, în cazul confiscării extinse legea permite o interpretare incertă și inadmisibilă în procesul penal, dat fiind faptul că condiția dobândirii bunurilor pe o perioadă de 5 ani înainte și după săvârșirea infracțiunii, până la data adoptării sentinței, oferă instanței posibilitatea de a confisca bunurile dobândite anterior săvârșirii infracțiunii. În acest mod sunt afectate stabilitatea și securitatea raporturilor juridice.

29. De asemenea, potrivit autorului sesizării, confiscarea bunurilor proprietate privată de la o persoană terță este o măsură inadecvată, deoarece această persoană nu este declarată culpabilă pentru crima care niciodată nu i-a fost dovedită, că a tras profit în urma săvârșirii acestei crime.

2. Argumentele autorităților

30. Parlamentul, în opinia sa, menționează că introducerea confiscării extinse nu este incompatibilă cu prezumția caracterului licit al dobândirii averii, prevăzută de articolul 46 alin. (3) al Constituției, care este una relativă. Aceasta poate fi răsturnată prin administrarea probelor, care vor crea convingerea instanței că bunurile deținute de persoana condamnată sunt obținute prin săvârșirea de infracțiuni.

31. Cu referire la art. 330² din Codul penal al Republicii Moldova, în contextul promovării climatului de intoleranță față de corupție, Parlamentul a considerat necesară aplicarea unor măsuri legislative, în sensul art. 20 din Convenția ONU împotriva corupției, prin includerea în Codul penal a unei noi componente de infracțiune „îmbogățirea ilicită”.

32. Potrivit opiniei scrise a Președintelui Republicii Moldova, măsura de siguranță - confiscarea extinsă – constituie un instrument pus la dispoziția instanțelor judecătorești de legiuitor, în scopul combaterii eficiente a criminalității și, în special, a criminalității organizate. Deși prezumția dobândirii licite a averii constituie una dintre garanțiile constituționale ale dreptului de proprietate, aceasta poate comporta anumite limitări.

33. Cu referire la incriminarea „îmbogățirii ilicite”, Președintele Republicii Moldova a menționat că aceasta permite statelor să ancheteze funcționarii corupți și să confişte produsele infracțiunilor de corupție, pe motivul că averea nejustificată este o dovadă de conduită coruptibilă.

34. Guvernul, în opinia sa, menționează că prevederile privind confiscarea extinsă sunt conforme standardelor Uniunii Europene. În cazul

confiscării extinse desfășurarea de către o persoană în mod constant pe o anumită perioadă de timp de activități cu caracter infracțional de o gravitate sporită, cumulată cu lipsa altor venituri licite, este considerată ca fiind un probatoriu suficient pentru a permite instanței să constate caracterul ilicit al veniturilor obținute pe perioada derulării activităților cu caracter infracțional.

35. Totodată, în opinia prezentată de Guvern se menționează că încălcarea principiului neretroactivității legii nu se poate imputa, or, normele contestate se aplică de la momentul intrării în vigoare. Totodată, stabilirea în lege a limitei de 5 ani anterior comiterii infracțiunii, precum și fixarea de către legiuitor, cu aceeași precizie, a momentului emiterii actului de sesizare a instanței constituie premise pentru formarea unei jurisprudențe unitare, pentru evitarea divergențelor în interpretarea perioadei pe care instanțele judecătorești o iau în considerare pentru a stabili existența unei disproporții vădite între valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată și veniturile obținute de aceasta în mod licit.

36. Cu referire la infracțiunea prevăzută de art. 330² din Codul penal, în cadrul ședinței publice a Curții, reprezentantul Guvernului a menționat că sarcina probației revine organelor statului.

37. În opinia prezentată de Procuratura Generală se menționează că noua măsură de siguranță, confiscarea extinsă, prevăzută în dispozițiile Codului penal, poate fi aplicată numai față de o persoană ce a săvârșit o faptă penală.

38. La fel, confiscarea extinsă poate fi aplicată doar dacă atât infracțiunea pentru care este condamnată persoana, cât și acțiunile persoanei anterioare acestei infracțiuni, care au generat bunurile ce fac obiectul confiscării extinse, au fost comise după 25 februarie 2014, adică după intrarea în vigoare a Legii nr. 326 din 23 decembrie 2013.

39. De asemenea, Procuratura Generală a menționat că, deși legea fundamentală consacră caracterul licit al dobândirii averii, precum și faptul că averea dobândită astfel nu poate fi confiscată, reglementarea acestei prezumții nu împiedică cercetarea caracterului ilicit al dobândirii averii, sarcina probei revenind însă celui care invocă acest caracter.

3. Aprecierea Curții

3.1. Cu referire la măsura confiscării extinse

3.1.1. Principii generale

- Prezumția dobândirii licite a bunurilor și prezumția nevinovăției

40. Potrivit art. 46 alin. (3) din Constituție, averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

41. Prevederea care instituie prezumția caracterului licit al dobândirii proprietății constituie un element fundamental al articolului 46 din

Constituție, care, în ansamblu cu celelalte prevederi ale aceluiași articol, are menirea de a garanta dreptul la proprietate privată și la protecția acesteia.

42. Prezumția caracterului licit al dobândirii averii reprezintă o garanție de ordin general, care urmărește protejarea dreptului de proprietate al tuturor cetățenilor față de ingerințele nejustificate ale statului.

43. Această prezumție, asigurând securitatea juridică și legalitatea proprietății persoanei, presupune responsabilitatea autorităților de a prezenta probe care ar demonstra ilegalitatea dobândirii bunurilor.

44. În Hotărârea nr. 21 din 20 octombrie 2011 privind interpretarea art. 46 alin. (3) din Constituție Curtea a subliniat:

„24. Această prezumție se întemeiază pe principiul general potrivit căruia orice act sau fapt juridic este prezumat licit până la proba contrarie, impunând, în ceea ce privește averea unei persoane, ca dobândirea ilicită a acesteia să fie dovedită. Prezumția constituțională atribuie sarcina probei exclusiv organelor statului.”

45. Astfel, Curtea reiterează că, prin prisma normelor constituționale, **sarcina probei urmează a fi atribuită exclusiv organelor statului.**

46. De asemenea, în hotărârea menționată mai sus Curtea a subliniat că:

„27. [...] în măsura în care, în pofida dovezilor administrate pentru susținerea vinovăției celui acuzat, îndoiala persistă în ce privește vinovăția, atunci îndoiala este echivalentă cu o probă pozitivă de nevinovăție ”.

47. Totodată, Curtea reține că, potrivit art. 46 alin. (4) din Constituție, *bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.*

48. În Hotărârea nr. 21 din 20 octombrie 2011 Curtea, interpretând norma constituțională referitoare la prezumția licită a averii, a menționat:

„29. [...] Astfel fiind, prezumția instituită prin alineatul (3) al articolului 46 din Constituție nu împiedică cercetarea caracterului ilicit al dobândirii averii, sarcina probei revenind însă celui care invocă acest caracter. În măsura în care partea interesată dovedește dobândirea unor bunuri de o persoană în mod ilicit, asupra acelor bunuri dobândite ilegal se poate dispune confiscarea, în condițiile legii.

30. Luând în considerare dispozițiile articolului 46 alin.(4) din Constituție, în conformitate cu care numai averea dobândită licit nu poate fi confiscată, Curtea consideră că legiuitorul este liber să instituie măsura confiscării în toate cazurile de dobândire ilicită de bunuri.”

49. În același context, cu referire la caracterul licit sau ilicit al averii, în Hotărârea nr. 12 din 17 martie 1997, Curtea a statuat următoarele:

„Conform articolului 46 din Constituție, dreptul la proprietate privată aparține persoanelor particulare (cetățenilor în mod individual sau în comun) și persoanelor juridice.

Același articol din Constituție stabilește garanțiile juridice ale proprietății private.

Privarea persoanei fizice sau juridice de proprietate, împotriva voinței sale, se efectuează numai conform legii.

Averea dobândită licit nu poate fi confiscată (art. 46 alin. (3) din Constituție). O asemenea sancțiune poate fi aplicată față de proprietar în cazul în care bunurile erau

destinate sau au fost utilizate pentru a săvârși o infracțiune, contravenție sau aceste bunuri au rezultat din infracțiuni și contravenții (art. 46 alin. (4) din Constituție).

Confiscarea reprezintă o sancțiune aplicată proprietarului pentru săvârșirea unei infracțiuni penale în conformitate cu normele Codului penal sau a unei contravenții administrative. [...] Dar în toate cazurile o asemenea confiscare se efectuează numai potrivit legii. Conform articolului 72 lit.n) din Constituție, numai Parlamentul Republicii Moldova este în drept prin legi organice să reglementeze infracțiunile, pedepsele și regimul executării acestora.”

50. Curtea reține că prezumția dobândirii licite a bunurilor este o aplicație a principiului prezumției nevinovăției, consacrat în Constituția și în actele infraconstituționale ale Republicii Moldova, precum și în instrumentele internaționale în materia drepturilor omului. Potrivit art.21 din Constituție: ”Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale”.

51. Curtea reiterează că articolul 21 din Constituție garantează persoanei acuzate de un delict excluderea oricărei aparențe de culpabilitate a acesteia până când vinovăția sa nu va fi dovedită în mod legal.

52. Curtea Europeană a menționat frecvent în jurisprudența sa că prezumția de nevinovăție, garantată de articolul 6 § 2 al Convenției, este unul dintre elementele unui proces echitabil. Aceasta ar fi încălcată dacă o declarație a unui funcționar public cu privire la o persoană acuzată de o infracțiune ar reflecta opinia că ea este vinovată înainte ca acest lucru să fie legal stabilit (*cauza Popovici v. Moldova, Hotărârea din 27 noiembrie 2007*).

53. În această ordine de idei, Curtea subliniază că, potrivit principiilor de drept procesual penal, **nimeni nu este obligat să-și dovedească nevinovăția, sarcina probațiunii revenind acuzării, iar situația de dubiu este interpretată în favoarea celui acuzat (*in dubio pro reo*).**

54. Regula *in dubio pro reo* constituie un complement al prezumției nevinovăției, un principiu instituțional, reflectând modul în care principiul aflării adevărului, consacrat în dreptul procesual penal, se regăsește în materia probațiunii.

- *Confiscarea – instrument al combaterii criminalității organizate și corupției*

55. În Hotărârea nr.4 din 22 aprilie 2013 Curtea Constituțională a subliniat:

„[...] corupția subminează democrația și statul de drept, conduce la încălcarea drepturilor omului, subminează economia și erodează calitatea vieții. Prin urmare, lupta împotriva corupției este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept.

[...] lupta împotriva corupției a fost declarat obiectiv național prin diverse angajamente internaționale și documente naționale, precum Strategia națională anticorupție pe anii 2011-2015 (aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.154/2011)

și Planul de acțiuni pentru anii 2012-2013 pentru implementarea acesteia (aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.12/2012), Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 (aprobată prin Legea nr.231/2011) și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6/2012), Legea nr.90/2008 privind prevenirea și combaterea corupției, Strategia de consolidare instituțională a Centrului Național Anticorupție (aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.232/2012).”

56. Curtea reține că pentru a descuraja activitățile de criminalitate organizată este esențial ca infractorii să fie deposedați de produsele infracțiunii. În acest sens, confiscarea și recuperarea activelor deținute de infractori constituie un mod eficient în combaterea criminalității organizate.

57. Confiscarea împiedică utilizarea averilor infractorilor ca sursă de finanțare pentru alte activități cu caracter infracțional, îndepărtând pericolul de a corupe societatea.

58. Curtea constată că necesitatea combaterii criminalității organizate se află și în vizorul comunității internaționale și celei europene, care prin instrumentele sale legale a reglementat această măsură de siguranță.

59. Astfel, Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 decembrie 1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 1 septembrie 2002, instituie obligația statelor de a adopta măsuri legislative și de altă natură, considerate necesare pentru a permite confiscarea instrumentelor și a veniturilor provenite din activitatea infracțională sau a bunurilor, valoarea cărora corespunde acestor venituri.

60. La 3 aprilie 2014 a fost adoptată *Directiva 2014/42/UE privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană*, art. 5 alin. (1) al căreia stabilește:

„(1) Statele membre adoptă măsurile necesare pentru a permite confiscarea, totală sau parțială, a bunurilor unei persoane condamnate ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni care este susceptibilă să genereze, în mod direct sau indirect, beneficii economice, atunci când, în baza circumstanțelor cauzei, inclusiv a elementelor de fapt și a probelor disponibile, cum ar fi faptul că valoarea bunurilor este disproporționată în raport cu venitul legal al persoanei condamnate, o instanță consideră că bunurile în cauză au fost obținute din activități infracționale.”

61. În același context se înscrie și Convenția Consiliului Europei cu privire la spălarea banilor, căutarea, sechestrarea și confiscarea sumelor obținute din infracțiuni (ETS 141), care în art. 2 statuează:

”Fiecare parte adoptă măsuri legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a confisca instrumentele și sumele sau proprietatea valoarea cărora corespunde cu aceste sume. [...]”

62. În Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu, COM (2008)766, aceasta menționa faptul că pentru a descuraja activitățile de criminalitate organizată este esențial ca infractorii să fie deposedați de produsele infracțiunii. Confiscarea și recuperarea activelor deținute de infractori constituie un mod foarte eficient de a combate criminalitatea organizată, orientată în principal spre profit. Confiscarea împiedică

utilizarea averilor infractorilor ca sursă de finanțare pentru alte activități cu caracter infracțional, îndepărtează pericolul de a compromite încrederea în sistemele financiare și de a corupe societatea legitimă. Confiscarea are un caracter disuasiv, deoarece întărește principiul potrivit căruia „criminalitatea nu aduce venituri”.

63. Curtea reține că aspectele ce țin de problematica confiscării bunurilor ca instrument de combatere a criminalității a generat o jurisprudență abundentă a Curții Europene a Drepturilor Omului. Astfel, Curtea Europeană a examinat un spectru vast de cauze privind confiscarea, diferențiind între confiscarea bunurilor care au constituit obiect al infracțiunii (*objectum sceleris*) în urma condamnării acuzaților (*Agosi v. Marea Britanie*, hotărârea din 24 octombrie 1986); confiscarea bunurilor care au constituit instrumentul infracțiunii (*instrumentum sceleris*) după condamnarea acuzaților (*C.M. v. Franța*, decizia din 26 iunie 2001) sau confiscarea bunurilor aflate în posesia terților după condamnarea acuzaților (*Air Canada v. Marea Britanie*, hotărârea din 5 mai 1995). În același timp, referitor la veniturile provenite dintr-o activitate criminală (*productum sceleris*), Curtea Europeană a examinat confiscarea care a urmat după condamnarea reclamantului (a se vedea *Phillips v. Marea Britanie*, menționată supra), precum și cauze în care confiscarea a fost dispusă independent de existența unei proceduri penale, pentru că patrimoniul reclamantilor era prezumat ca fiind de origine ilicită (a se vedea *Riela și alții v. Italia*, decizia din 4 septembrie 2001; *Arcuri și alții v. Italia*, decizia din 5 iulie 2001; *Raimondo v. Italia*, hotărârea din 22 februarie 1994) sau ca fiind utilizate pentru activități ilicite (*Butler v. Marea Britanie*, decizia din 27 iunie 2002).

64. Curtea Europeană în *cauza Raimondo vs. Italia* a reținut: „În reglementarea confiscării extinse este important a se determina niște criterii clare care să descrie cu suficientă precizie situațiile de aplicabilitate. În context, „măsurile de prevenire nu pot fi adoptate în baza unei simple suspiciuni și nu se justifică decât dacă ele se bazează pe stabilirea și evaluarea obiectivă a faptelor care ies în evidență ca urmare a comportamentului și stilului de viață al persoanei. [...] Destinat să blocheze astfel de mișcări ale capitalurilor suspecte, confiscarea constituie o armă eficientă și necesară pentru combaterea acestui flagel. Ea apare, deci, proporțională obiectivului cercetat, cu atât mai mult cu cât ea nu comportă în realitate nici o restricție adițională în raport cu sechestrarea. În fine, caracterul preventiv al confiscării justifică aplicarea sa imediată și necondiționată în pofida oricărui recurs.” (*Hotărârea din 22 februarie 1994, §30*).

3.2.2. Aplicarea principiilor enunțate în prezenta cauză

65. În contextul normelor constituționale enunțate mai sus, Curtea reține că *măsura confiscării* este reglementată constituțional doar în cazul săvârșirii unor infracțiuni sau contravenții, adică în situații constatate, în condițiile legii, ca reprezentând fapte cu un anumit grad de pericol social.

66. Examinând legislația penală, Curtea constată că suplimentar măsurii de siguranță „*confiscarea specială*” (art. 106 din Codul penal), prin Legea nr. 326 din 23 decembrie 2013, Codul penal a fost completat cu art. 106¹, prin care a fost instituită „*confiscarea extinsă*”.

67. Curtea menționează că în timp ce *confiscarea specială* constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare) utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni, atunci *confiscării extinse* sunt supuse și alte bunuri, care, deși nu au fost utilizate la săvârșirea infracțiunilor, însă proveniența acestora rezultă din activități infracționale.

68. Curtea menționează că, potrivit reglementărilor legale, confiscarea extinsă se aplică doar în raport cu **persoana condamnată** pentru comiterea infracțiunilor prevăzute la articolele 158, 165, 206, 208¹, 208², 217–217⁴, 218–220, 236–240, 243, 248–253, 256, 260³, 260⁴, 279, 280, 283, 284, 290, 292, 302, 324–329, 330², 332–335¹ din Codul penal și dacă fapta a fost comisă din interes material.

69. Curtea reține că dispozițiile contestate vin să stabilească măsura confiscării extinse în cazul condamnării pentru comiterea unor categorii de infracțiuni care au caracter grav, prezentând un pericol social sporit și a căror săvârșire permite acumularea unor bunuri a căror valoare depășește în mod vădit veniturile obținute licit.

70. Curtea observă că, potrivit art. 106¹ alin. (2) din Codul penal, confiscarea extinsă se dispune dacă sînt întrunite cumulativ următoarele condiții: *a) valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată timp de 5 ani înainte și după săvârșirea infracțiunii, până la data adoptării sentinței, depășește substanțial veniturile dobândite licit de aceasta; b) instanța de judecată constată, în baza probelor prezentate în dosar, că bunurile respective provin din activități infracționale de natura celor prevăzute la alin. (1).*

71. Curtea constată că, potrivit prevederilor enunțate, **proveniența infracțională a bunurilor urmează a fi constatată de instanța de judecată în baza probelor prezentate.**

72. În ceea ce privește aprecierea probelor, Comisia de la Veneția în Avizul intermediar la proiectul de lege privind confiscarea în favoarea statului a bunurilor obținute ilegal pentru Bulgaria, adoptat în cadrul celei de a 82 -a sesiuni plenare (Veneția, 12-13 martie 2010), a menționat:

„75. Este important ca legiuitorul să precizeze nivelul probelor care trebuie respectat de către autorități pentru a obține confiscarea bunurilor, în scopul de a evita ca această confiscare să fie echivalentă unei ingerințe nejustificate față de interesat, a dreptului său la folosirea bunurilor sau atingerii la procesul echitabil sau a dreptului său la egalitate de tratament. Această precizare este de altfel sursă de uniformizare, asigură securitatea și previzibilitatea juridică, fiind o garanție că dispozițiile care reglementează procedura confiscării emană de la corpul legislativ, și nu de la puterea judiciară, ceea ce în mod particular, este indispensabil în statele unde justiția este mai puțin obișnuită cu proceduri de confiscare și amenințată de corupție.”

73. Cu referire la posibilitatea confiscării bunurilor transferate de către persoana condamnată sau de o persoană terță unui membru de familie, persoanelor juridice asupra cărora persoana condamnată deține controlul sau altor persoane care știau ori trebuiau să știe despre dobândirea ilicită a bunurilor, Curtea menționează că potrivit art.5 alin. (24) al *Directivei 2014/42/UE*:

„(24) [...] O astfel de confiscare ar trebui să fie posibilă cel puțin în cazurile în care terții știau sau ar fi trebuit să știe că scopul transferului sau al achiziționării era evitarea confiscării, pe baza unor elemente de fapt și circumstanțe concrete, inclusiv a faptului că transferul a avut loc în mod gratuit sau în schimbul unei sume de bani semnificativ mai reduse decât valoarea de piață a bunurilor. Normele privind confiscarea aplicată terților ar trebui să privească atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice. În orice caz, nu ar trebui să se aducă atingere drepturilor terților de bună credință.”

74. Curtea conchide că norma contestată nu reprezintă o ingerință în dreptul de proprietate privată, conform art. 46 din Constituție, și nu afectează principiul prezumției nevinovăției, ca parte componentă a dreptului la un proces echitabil, în măsura în care prezumția dobândirii licite a bunurilor este răsturnată prin probe de organele statului.

75. Cu referire la **modul de punere în aplicare** a normei examinate, Curtea reține că, potrivit articolului 106¹ alin (2) lit a) din Codul Penal, confiscarea extinsă se dispune dacă valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată timp de **5 ani** înainte și **după săvârșirea infracțiunii, până la data adoptării sentinței**, depășește substanțial veniturile dobândite licit de aceasta.

76. Stabilirea termenului de 5 ani are drept scop evitarea abuzurilor și divergențelor de interpretare a perioadei pe care instanțele judecătorești urmează să o ia în considerație pentru a stabili existența unei disproporții între valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată și veniturile licite obținute de către aceasta.

77. Totodată, Curtea reține că Legea nr. 326 din 23 decembrie 2013, prin care a fost reglementată instituția confiscării extinse a averii, a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova la 25 februarie 2014, data intrării în vigoare.

78. Curtea menționează că, potrivit articolului 22 din Constituție, **nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos**. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos. Acest principiu derivă din cel al legalității, care reprezintă o caracteristică a statului de drept.

79. În acest context, Curtea subliniază că în materie penală se aplică principiul *lex retro not agit*, potrivit căruia legea nu are putere retroactivă, și principiul *mitior lex*, principiu, potrivit căruia în cazul situațiilor determinate de succesiunea legilor penale se va aplica legea penală mai favorabilă.

80. Reglementări privind efectul retroactiv al legii penale conține art. 10 din Codul penal, potrivit căruia:

„(1) Legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale.

(2) Legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.”

81. În Hotărârea nr. 14 din 27 mai 2014, Curtea a menționat:

„53. [...] sensul art. 22 din Constituție în coroborare cu art.10 din Codul penal, neretroactivitatea legii penale vizează **orice circumstanță care duce la înrăutățirea situației persoanei, fără a se limita doar la mărimea și categoria pedepsei aplicate** [...]”

82. Într-o speță identică celei examinate, Curtea Constituțională a României a menționat că „norma penală privind confiscarea extinsă a bunurilor nu poate retroactiva cu privire la confiscarea bunurilor dobândite înainte de intrarea ei în vigoare, chiar dacă infracțiunile pentru care s-a dispus condamnarea sunt comise după această dată” (Decizia nr. 356/2014).

83. Respectiv, Curtea subliniază că prevederile art. 106¹ din Codul penal nu pot fi aplicate retroactiv cu privire la confiscarea bunurilor dobândite înainte de intrarea acestora în vigoare. Dispunerea măsurii confiscării extinse pentru bunurile dobândite înainte de intrarea în vigoare a legii ar duce la încălcarea principiului constituțional al neretroactivității legii. Astfel, având la bază principiul neretroactivității legii penale, pot fi confiscate doar bunurile dobândite după intrarea în vigoare a legii (25 februarie 2014).

84. Concluzionând cele menționate, Curtea reține că reglementarea de către legiuitor în legislația penală a măsurii speciale ”confiscarea extinsă” a bunurilor provenite din activități infracționale nu constituie o încălcare a normelor constituționale.

3.2. Cu referire la componența de infracțiune – îmbogățirea ilicită

3.2.1. Principii generale

85. Curtea menționează că, în conformitate cu prevederile articolelor 60 și 66 din Constituție, adoptarea legilor constituie prerogativa exclusivă a Parlamentului.

86. În virtutea art. 72 alin. (3) lit. n) din Constituție, reglementarea infracțiunilor, pedepselor și a regimului de executare a acestora ține de competența legislativului care, în considerarea unor împrejurări specifice, poate adopta măsuri legislative adecvate în spiritul principiilor constituționale.

87. Legiuitorul are dreptul de apreciere a situațiilor ce necesită a fi reglementate prin norme legale. Acest drept semnifică posibilitatea de a decide asupra oportunității la adoptarea actului legislativ în conformitate cu politica penală promovată în interesul general.

88. Totodată, orice reglementare urmează a fi în limitele principiilor statuate în sistemul de drept în vigoare și să se subscrie principiului preeminenței dreptului.

89. Preeminența dreptului se asigură prin întreg sistemul de drept, inclusiv prin normele penale, acestea caracterizându-se prin anumite trăsături proprii, distinctive în raport cu alte categorii de norme, ce se diferențiază între ele prin caracterul și structura lor, prin sfera de incidență.

90. În Raportul Comisiei de la Veneția privind preeminența dreptului (adoptat la cea de-a 86-a sesiune plenară, 25-26 martie 2011) s-a stabilit:

„47. Parlamentul nu poate deroga de la drepturile fundamentale adoptând texte ambigue de legi. Cetățenii trebuie să se bucure de o protecție juridică esențială în fața statului și instituțiilor sale.”

91. Curtea reține că incriminarea faptelor în legile penale, stabilirea pedepsei pentru ele, precum și alte reglementări, se întemeiază pe rațiuni de politică penală. Astfel, legea penală constituie un ansamblu de reguli juridice, formulate într-o manieră clară, concisă și precisă.

92. Totodată, Curtea menționează că, potrivit articolului 23 din Constituție, statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle, făcând accesibile în acest sens toate legile.

93. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a menționat că persoana este în drept să cunoască, în termeni foarte clari, ce acte și omisiuni sunt de natură să-i angajeze responsabilitatea penală (*cauza Kokkinakis vs. Grecia din 25 mai 1993*). Atunci când un act este privit ca infracțiune, judecătorul poate să precizeze elementele constitutive ale infracțiunii, dar nu să le modifice, în detrimentul acuzatului, iar modul în care el va defini aceste elemente constitutive trebuie să fie previzibil pentru orice persoană consultată de un specialist (*cauza X. vs. Regatul Unit din 7 mai 1982*).

94. De asemenea, în cauza *E.K. vs. Turcia* din 7 februarie 2002, Curtea Europeană reafirmă cerințele previzibilității legii penale și formulării **suficient de clare**: „*Această condiție se consideră îndeplinită atunci când justițiabilul, citind textul dispoziției pertinente și, în caz de necesitate, cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțele judecătorești, poate să știe pentru ce acțiuni și inacțiuni poate fi supus răspunderii penale (§51)*”.

95. Astfel, în materie penală, preeminența dreptului generează asigurarea principiilor legalității infracțiunilor și pedepselor; inadmisibilității aplicării extensive a legii penale, în detrimentul persoanei, în special, prin analogie; neretroactivitatea legii penale, cu excepția legii penale mai favorabile.

3.2.2. Reglementările internaționale și practica altor state

96. Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31 octombrie 2003 și semnată de Republica Moldova la 28 septembrie 2004, în art. 20 statuează:

„Sub rezerva Constituției sale și a principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, fiecare stat parte are în vedere să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a **atribui caracterul de infracțiune**, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție, **îmbogățirii ilicite**, adică o mărire substanțială a patrimoniului unui agent public pe care acesta n-o poate justifica rezonabil în raport cu veniturile sale legitime.”

97. Practica altor state demonstrează că nu există o uniformitate în atribuirea caracterului de infracțiune îmbogățirii ilicite.

98. În prezent mai multe state tratează îmbogățirea ilicită ca o infracțiune. La nivel european componenta de infracțiune ”îmbogățirea ilicită” se regăsește în Franța, Lituania, Ucraina.

99. Astfel, în timp ce Codul penal al Franței incriminează ”*nejustificarea resurselor corespunzătoare nivelului de trai sau nejustificarea originii bunului deținut*”, iar Ucraina ”*obținerea de către un funcționar a unui beneficiu ilegal în proporții substanțiale*”, atunci legislația penală a Lituaniei indică nemijlocit în componenta de infracțiune ”*mărimea sumei*” *valorii bunurilor a cărei depășire, dacă nu poate fi justificată, constituie infracțiune.*

100. Infracțiunea de îmbogățire ilicită sau de ”avere nejustificată,” cum este denumită în unele state, constituie un instrument legal de luptă împotriva actelor de corupție comise de persoane care dețin puterea.

101. În România, într-o decizie din 29 martie 2007, Curtea Constituțională a analizat constituționalitatea sistemului de control al averilor demnitarilor, funcționarilor publici și magistraților, în raport cu norma articolului 44 alin.(8) din Constituție, care, la fel ca și art.46 alin.(3) din Constituția Republicii Moldova, instituie prezumția dobândirii licite a averii. Curtea a adoptat opinia conform căreia, în cazul în care se constată ”*diferențe vădite între averea declarată la data investiției sau numirii și averea dobândită pe parcursul exercitării funcției și există dovezi certe că unele bunuri ori valori nu puteau fi dobândite din veniturile legale realizate de persoana în cauză sau pe alte căi licite*, prezumția în cauză încetează să opereze pentru a permite declanșarea controlului averii”.

3.2.3. Aplicarea principiilor enunțate în prezenta cauză

102. Curtea reiterează că, prin prisma articolelor 60 alin.(1) și 72 alin.(3) lit.n) din Constituție, legiuitorul dispune de plenitudinea aprecierii situațiilor ce necesită a fi reglementate prin norme legale. Acest drept semnifică posibilitatea de a decide asupra oportunității la adoptarea actului legislativ reieșind din politica penală promovată în interesul general.

103. Astfel, în vederea implementării actelor internaționale enumerate *supra*, care constituie instrumentele importante de prevenire și combatere a

corupției, și drept urmare a realizării acțiunilor prevăzute de Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, legiuitorul, în limitele competențelor ce-i revin, a adoptat Legea nr. 326 din 23 decembrie 2013, prin care Codul penal a fost completat cu o nouă componentă de infracțiune ”Îmbogățirea ilicită” (art. 330²), potrivit căreia:

„(1) Deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit

se pedepsește cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică se pedepsesc cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 unități convenționale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.”

104. Curtea menționează că, potrivit celor expuse mai sus, prezumția caracterului licit al dobândirii averii constituie o garanție constituțională a dreptului la proprietatea privată.

105. Totodată, Curtea reține că garanțiile instituite prin normele constituționale nu împiedică autoritățile statului să lupte împotriva criminalității organizate și corupției, utilizând mijloacele legale și respectând principiile constituționale.

106. În Hotărârea nr. 21 din 20 octombrie 2011, Curtea a subliniat că prezumția instituită prin art. 46 alin. (3) din Constituție nu împiedică cercetarea caracterului ilicit al dobândirii averii.

107. În același timp, Curtea reiterează concluziile sale potrivit cărora, sarcina probei îmbogățirii ilicite se atribuie exclusiv organelor statului.

108. Astfel, Curtea constată că norma art. 320/2 din Codul penal nu cere funcționarului public să „explice rezonabil” averea sa în raport cu veniturile sale. Potrivit reglementărilor vizate, nu doar discrepanța dintre valoarea averii și mijloacele dobândite legal duce la condamnarea funcționarului public. Textul „a fost stabilit în baza probelor că aceste bunuri nu ar fi putut fi obținute în mod legal” indică asupra faptului că sunt necesare dovezi suplimentare, prezentate în modul stabilit de lege de către autoritățile statului, care urmează să demonstreze caracterul ilicit al averii.

109. Cu referire la modul de punere în aplicare a normei examinate, Curtea reține că, având în vedere raționamentele expuse la §§ 78-82 ale prezentei hotărâri, **prevederile 330² din Codul penal nu pot fi aplicate retroactiv cu privire la bunurile dobândite înainte de intrarea în vigoare a prevederilor în cauză.**

110. Luând în considerare cele expuse, prevederile contestate nu depășesc cadrul constituțional și își găsesc temeiul în interesele securității statului și combaterii corupției.

111. Totodată, examinând componența de infracțiune, Curtea a constatat unele neclarități în textul acesteia, care pot crea deficiențe în aplicare.

112. În acest sens, Curtea menționează că deficiențele componenței de infracțiune ”Îmbogățirea ilicită”, prevăzute de art. 330² din Codul penal, urmează a fi înlăturate de către legislativ, fapt pentru care consideră necesară emiterea unei *adrese* Parlamentului.

În temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 60, 61, 62 lit.a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se respinge ca nefondată* sesizarea dlui Tudor Lazăr pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală privind confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită.

2. *Se recunosc constituționale* articolele 98 alin.(2) litera e), 106¹ și 330² din Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002.

3. *Se recunosc constituționale:*

- sintagma „sau confiscare extinsă” din articolele 202 alineatele (1), (3) și (3¹) și 203 alineatul (2);
- sintagma „sau confiscării extinse” din articolul 202 alineatul (3²) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003.

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Alexandru TĂNASE

Chișinău, 16 aprilie 2015

HCC nr. 6

Dosarul nr.60a/2014